

Lechowski, Andrzej

**Służba zdrowia Białostocczyzny w II wojnie światowej /
pod red. Jerzego Urwanowicza. – Białystok, 1985.**

rec.

"Rocznik Białostocki", 18, 1993, s. 477-478

Zdigitalizowano w ramach projektu pt. Digitalizacja i udostępnianie online czasopisma „Rocznik Białostocki”, dofinansowanego ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na działalność upowszechniającą naukę (nr umowy 834/P-DUN/2019).

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Udostępniono do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Służba zdrowia Białostocczyzny w II wojnie światowej, pod red. J. Urwanowicza, Białystok 1985.

Staraniem Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, Koła Służby Zdrowia ZBOWiD, Akademii Medycznej w Białymstoku i Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku ukazała się książka stawiająca sobie za cel wypełnienie luki w badaniach nad działaniami wojennymi 1939—1944 na Białostocczyźnie.

Pierwszy artykuł zatytułowany „Wojskowa służba zdrowia we wrześniu 1939 roku na Białostocczyźnie” autorstwa Z. Kosztyły i J. Kuźmińskiego we wstępie zawiera krótkie omówienie szpitali oraz ambulatoriów i ich możliwości reorganizacyjne na wypadek wojny. Wyszczególniono placówki w Grodnie, Białymstoku, Suwałkach, Augustowie, Sztabinie, Gródku, Zabłudowie, Supraślu, Knyszynie, Choroszczu i Szczuczynie.

Następnie autorzy omawiają organizację i zadania służby sanitarnej oddziałów SGO „Narew”. Powołana 23 III 1939 r. Grupa swym działaniem obejmowała teren województwa białostockiego. Omówiona została organizacja służby sanitarnej poszczególnych jednostek wchodzących w skład Grupy: 18 Dywizji Piechoty, 33 Rezerwowej Dywizji Piechoty, Podlaskiej Brygady Kawalerii.

Autorzy podają następnie warunki działania służby sanitarnej w czasie trwania walk. Ostatnim podrozdziałem tego artykułu jest opracowanie dotyczące szpitali wojennych w Białymstoku nr 303, Białowieży nr 502 i w Grodnie oraz szpitali polowych SGO „Narew”.

K. Rożkowski jest autorem opracowania „Działalność cywilnej służby zdrowia Białostocku w okresie wojny i okupacji”. Podaje on strukturę organizacyjną szpitali, przychodni oraz innych placówek służby zdrowia w Białymstoku we wrześniu 1939 r. Trudności wynikające z braku zaopatrzenia w leki i sprzęt medyczny oraz z powodu zmobilizowania części personelu medycznego były głównymi przeszkodami w funkcjonowaniu służby zdrowia w 1939 r.

Pierwsza okupacja niemiecka była zbyt krótka, aby mogło dojść do załamania podstawo-

wych funkcji placówek służby zdrowia. Dopiero od czerwca 1941 r. służba zdrowia rozpoczęła prawdziwą walkę. Autor omawia problemy wynikające z przeorganizowywania szpitali i ich oddziałów. Przedstawiona została w dużym skrócie tragedia lekarzy pochodzenia żydowskiego, jak również pełna poświęcenia praca polskiego personelu medycznego.

Maria i Mieczysław Nietupscy są autorami wspomnień zatytułowanych „Konspiracyjna działalność w szpitalach białostockich. Wspomnienia z lat 1941—1944”. Wspomnienia obejmują okres drugiej okupacji niemieckiej w Białymstoku. M. Nietupski będąc studentem IV roku medycyny pełnił obowiązki lekarza w III Szpitalu Miejskim, a jego żona Maria pracowała jako pielęgniarka w I i III Szpitalu Miejskim.

Autorzy wspominają o pomocy udzielanej rannym uczestnikom ruchu oporu. Ciekawym wątkiem wspomnienia jest przypadek radzieckiego lekarza Mikołaja Korniliewa, który przeniesiony został w stanie znacznego wyniszczenia głodowego z obozu jenieckiego do szpitala i po wyleczeniu pozostał w nim w charakterze lekarza.

I. Kałła ur jest autorką rozprawy „Farmacja ziemi białostockiej w II wojnie światowej”. Autorka zwięźle podaje podstawy działalności aptek Białostocczyzny, łącznie z rozwojem przemysłu farmaceutycznego. Omawia zmiany organizacyjne wprowadzone przez okupanta w Białymstoku, Suwałkach, Hajnówce, Narewce, Grajewie, Kolnie, Drohiczyne, Choroszczu, Kleszczelach, Czarnej Wsi i Wysokiem Mazowieckiem. Przytacza też krótkie noty osobowe wybranych farmaceutów, którzy prowadzili nielegalną działalność polegającą czy to na współpracy ze zbrojnym podziemiem, czy na pomocy ludności cywilnej.

M. Killar jest autorem artykułu „Służba zdrowia polskich jednostek wojskowych stacjonujących na terenie Białostocczyzny w latach 1944—1945”. We wstępnej części autor zajmuje się ogólnym stanem zdrowotności żołnierzy 9 Dywizji Piechoty, która za miejsce swojej dyslokacji miała Białystok i okolice. Następnie omawia szpitale garnizonowe w Białymstoku i Elku, przytaczając stany osobowe personelu tych placówek.

Z. Koszytyła i J. Kuźmiński opracowali artykuł „Służba sanitarna polskiego ruchu oporu w regionie białostockim”. Główną zaletą tego opracowania jest podanie stanów osobowych poszczególnych inspektoratów i obwodów za lata 1943–1944. Wraz z rozwojem walki podziemnej powstała również podziemna służba sanitarna, której struktura wynikała z podziału terytorialnego ZWZ—AK.

Podano składy osobowe dowództwa sanitarnego okręgu oraz inspektoratu białostockiego, a w nim: Obwodu Białystok — miasto, Białystok — powiat i Sokółka; inspektoratu mazowieckiego z obwodami w Zambrowie i Łomży; inspektoratu podlaskiego z obwodami w Wysokiem Mazowieckiem i Bielsku Podlaskim; inspektoratu suwalskiego z obwodami w Grajewie i Augustowie. Autorzy zaznaczyli również fakt organizacji i prowadzenia oświaty medycznej, głoszonej podczas podziemnych kursów i szkoleń medycznych w Białymstoku, Przytułach, Łomży oraz w obwodzie zambrowskim i innych.

J. Kuźmiński jest autorem zestawienia „Straty personelu medycznego Białostocczyzny w okresie II wojny światowej”. Autor podaje dane personalne oraz krótką notę zawierającą okoliczności śmierci lub zaginięcia lekarzy, felczerów, pielęgniarek czy ludzi związanych ze służbą zdrowia. Podaje szacunkowy wskaźnik 35–40% strat osobowych służby zdrowia Białostocczyzny w okresie 1939–1945.

R. Grabowski i J. Kuźmiński przedstawiają „Sylwetki niektórych pracowników służby zdrowia Białostocczyzny uczestniczących w działaniach wojennych i konspiracji w latach 1939–1945”. Jest to bardzo dyskusyjne zestawienie. Autorzy obok biogramów pracowników służby zdrowia, którzy pracowali i walczyli na Białostocczyźnie w okresie II wojny światowej, podają również biogramy lekarzy, którzy dopiero po 1945 czy 1950 r. przybyli do Białegostoku, a ich losy wojenne związane były z innymi regionami Polski. Wydaje się, że nie powinno się umieszczać tych biogramów w tak zatytułowanej książce.

Zakończeniem książki jest artykuł M. Kilara i M. Panka „Odbudowa służby zdrowia na Białostocczyźnie po wyzwoleniu”. Auto-

rzy omawiają organizację służby zdrowia Białostocczyzny w pierwszych latach powojennych oraz kłopoty personalne i zaopatrzeniowe towarzyszące odbudowie tej służby.

Książka zawiera też indeksy — osobowy i nazw miejscowych.

Doceniając potrzebę wydania tej publikacji, a głównie trud historyków amatorów — autorów tej pozycji (wśród nich jedynie Z. Koszytyła był zawodowym historykiem) należy jednak zaznaczyć pewne jej niedociągnięcia. W książce nie zostały sprecyzowane granice administracyjne Białostocczyzny. Wymiennie operuje się granicami województwa białostockiego sprzed 1939 r. i sprzed 1974 r., nie podając, o które z granic chodzi.

W omawianej pracy w sposób szczególnie daje się zauważyć brak opracowania na temat źródeł archiwalnych dotyczących tego zagadnienia. Prawie wszyscy autorzy, podając dane szczegółowe nie powołują się na źródła, z których je zaczerpnęli. Umieszczana na zakończenie każdego artykułu bibliografia nie spełnia w pełni tych potrzeb. Wydaje się też, że zbyt często i bezkrytycznie sięga się do relacji jako podstawowego źródła, nie weryfikując zawartych w nich danych.

W przypadku zestawień osobowych dotyczących strat, jak też udziału personelu medycznego Białostocczyzny w walkach, nasuwa się uwaga o pewnej przypadkowości w doborze nazwisk. Dlaczego nie wykorzystuje się danych zawartych w archiwum Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich?

Należy jednak stwierdzić, że książka ta stanowi istotny wkład do badań nad historią służby zdrowia i działań wojennych na Białostocczyźnie.

Andrzej Lechowski

Tomasz Wiśniewski, Ludwik Zamenhof, wstępem opatrzył Adam Dobroński, Białystok 1987.

Staraniem białostockiego wydawcy ukazała się książka popularna w swej treści, a bardzo potrzebna popularyzacji idei esperanta i jego twórcy. Książka wydana niejako „na okazję”.